

# Kroniek van kunst & cultuur

## Gespreide tenen

**KUNST**  
Jitske Schols

Een dirigente, een Zweedse echtgenote van een Nederlandse tenniskampioen en een Amerikaanse alleskunner hebben twee dingen gemeen: het waren vrouwen met een bijzonder levensverhaal en Jitske Schols heeft die verhalen verwerkt in schilderijen.

De levens van de drie hoofdrolspeelsters vertonen verder weinig gelijkenissen. Frieda Belinfante (1904-1995) woonde zeven jaar heimelijk samen met pianiste Henriëtte Bosmans, daarna trouwde ze met een man. Vanaf 1937 was ze artistiek leider en dirigent van een eigen kamerorkest, in 1943 was ze betrokken bij de aanslag op het Amsterdamse bevolkingsregister, ze vluchtte naar Zwitserland en had vanaf 1947 in de VS een bloeiende carrière – in Nederland was een vrouwelijke dirigent niet meer welkom. Het leven van Caresse Crosby (1892-1970) begon in een rijke familie in Boston, waar ze patent kreeg op de eerste beha zonder baleinen. Ze verliet haar man voor een minnaar en een toekomst in Parijs, waar ze met Amerikaanse schrijvers samenkwam, de fameuze literaire uitgeverij Black Sun Press opzette, als leerling van beeldhouwer Antoine Bourdelle exposeerde in de Salon en een relatie had met Henri Cartier-Bresson. Na de oorlog zette ze bij Rome een kunstenaarskolonie op.

Schols' project begon met het verhaal van haar eigen overgrootmoeder, Elsa, die als zeventienjarige vanuit Zweden naar Nederland kwam om te trouwen met een tennisspeler die daarnaast verzekeringsagent was. Het was geen prettig huwelijk, maar met acht kinderen, dieren en beruchte feesten en twee universitaire studies wist ze haar leven interessant te houden. Ze woonde op de Ewijkshoeve, waar ze onderduikers opving, iets waarvoor ze na de oorlog werd onderscheiden.

Schols groeide ook op dat landgoed op en raakte geïntrigeerd door de levensverhalen van de eerdere vrouwelijke bewoners. En ze besloot zich te richten op vrouwengeschiedenissen omdat die nog steeds schaars zijn. Dit is Schols' eerste schilderijtentoonstelling en die past als gegoten in het frisse Stedsmuseum Harderwijk. Schols is als kunstenaar autodidact. Sinds ze in 2017 de Dutch Photographic Portrait Prize won, werkte ze als portretfotograaf

voor onder andere *Het Parool* en *de Volkskrant* en exposeerde ze vrij werk op fotofestivals.

Als gevolg van de pandemie begon ze met schilderen, ook omdat een foto, zo vertelt ze in een video in de tentoonstelling, soms te beperkt voelde. Ze schildert episodes uit het leven van de drie vrouwen, een korte toelichting bij elk schilderij geeft de context. Je zou de stijl naïef-realistisch kunnen noemen, met goed gekozen kleuren en composities. Er zijn veel handen en voeten met gespreide vingers en tenen, de personages vullen het doek samen met voorwerpen, achtergrondpatronen en liefdevolle en soms grappige details.

Schols weet hoe je beelden in elkaar zet en dat je niet alles tot in detail hoeft uit te leggen om een goed beeld te maken. De schilderijen vertellen meer dan alleen deze specifieke levensverhalen. Ze maken ruimte voor een perspectief dat er

Jitske Schols, *Alter Ego (diptych)*, 2022.  
Acryl op linnen, 2 x 50 cm (b) x 170 cm (h)



in de kunstgeschiedenis en in de geschiedenis in het algemeen nog maar weinig was.

## Joke de Wolf

MADAMADAM, *Jitske Schols, tot 9 januari*  
in Stedsmuseum Harderwijk. [stedsmuseum-harderwijk.nl](http://stedsmuseum-harderwijk.nl)

## Heimwee

**TELEVISIE**  
Tegenlicht

De eerste keer dat ik de term 'solastalgia' las was in *De Groene* van 10 maart vorig jaar. Thijs Weststijn gebruikte hem in een mooi essay over 'historisch erfgoed en klimaatverandering' en gaf meteen een vertaling voor dat begrip, dat afkomstig is van de Australische 'milieufilosoof' Glenn Albrecht. 'Troostalgie', opperde hij, verwijzend naar het verschijnsel 'dat je heimwee voelt terwijl je nog thuis bent'. Albrecht duidt daarbij op het sinds razendsnelle klimaatverandering steeds vaker voorkomende verschijnsel dat je thuis je thuis niet meer is omdat het ingrijpend is veranderd, aangetast, zelfs vernietigd.

Zulk gevoel van verlies is natuurlijk veel ouder en werd dramatisch versterkt door industrialisatie en urbanisatie, nog voordat die het klimaat lieten wankelen. Orwell beschreef in *Coming Up For Air* (1939) hoe een man in midlifecrisis uit nostalgie terugkeert naar de landelijke omgeving van zijn jeugd om vast te stellen dat die door commercie en kapitalisme 'onherstelbaar verbeterd' was. Door de *Tegenlicht*-aflevering *Welkom in het Symbioceen*, waarin Albrecht de voornaamste gids is, realiseerde ik me dat het 'solastalgia' was die ik deze zomer ervoer toen ik langs een haast water- en bootloze IJssel fietste, door een niet groen maar geel landschap. Een unheimische, licht apocalyptische ervaring. Licht vergeleken bij wereldwijde catastrofes elders.

Symbioceen is de historische fase die, willen we de natuur en uiteindelijk onszelf redden, moet volgen op het Antropoceen waarin de natuur wordt teruggedrongen en vernietigd. Tijd is er nauwelijks, noodzaak te meer voor een ommezwaai naar samenwerking met en leren van de natuur. Albrecht stelde vast dat er geen vocabulaire bestaat voor de gevoelens die dat opwekt – vandaar neologismen als ecocide, eutierra (gevoel van eenwording met natuur), endemofilia (liefde voor wat je 'thuis' uniek maakt) et cetera.